

KAPITOLA 7

ZÁVĚR

Civilní soudní řízení se za posledních dvacet let stalo relativně běžnou součástí života naší společnosti a počet lidí, kteří se s ním již v praxi setkali, stále vzrůstá s tím, jak se zvyšuje obecné povědomí o možnostech ochrany subjektivních práv prostřednictvím justice. Ne však každý, kdo se účastní soudního procesu, si osvojuje znalost svých procesních práv a povinností, které vyplývají z právních předpisů. Důvodem je na jedné straně přetrvávající neochota a pasivita účastníků řízení, kteří očekávají, že budou soudem vedeni procesem bez vlastní invence, na druhé straně je však vinna také přílišná složitost procesních norem, které jsou laikům mnohdy nesrozumitelné.

Také v procesním právu platí obecné právní zásady jako *vigilantibus iura scripta sunt* nebo *ignorantia legis non excusat*, které ovšem v souvislosti s procesním právem znamenají podle mého názoru především pomoc dovést účastníka k základnímu vědomí, že se střetává na půdě soudu s právem nejen hmotným, kvůli kterému vlastně přišel, ale i s právem procesním, které má svá pravidla a zásady, jež je nutno ctít a respektovat, neboť v opačném případě se vystavuje riziku, že se vlastní vinou nedomůže svého práva. Mělo by platit, že kdo se chce vyhnout zklamání prohraného procesu kvůli nezalosti procesních pravidel, měl by mít přirozenou možnost poučit se z příslušných právních předpisů, které mu nabízejí přehled toho, jaká jsou „pravidla hry“, která by měl každý, kdo se o to zajímá, pochopit alespoň v základních souvislostech.

S vědomím toho, že se právními předpisy neřídí jen profesionálové, ale i laická veřejnost, by měl vždy zákonodárce přistupovat k tvorbě jakékoliv předpisu, civilní procesní řád, který patří mezi nejvýznamnější obecné zákony civilního práva, jistě nevyjímaje.

Současný český civilní procesní zákoník je datován rokem 1963 a svým pojetím, účelem, výstavbou, filozofií a zásadami se nemůže shodovat s právním a společenským prostředím počátku 21. století. Mnohé z toho, co naplňovalo představu o socialistickém civilním procesu, bylo ze současné podoby o.s.ř. odstraněno, je však otázkou, zda zbývající kostra, která zbyla z původního o.s.ř., na niž se během let nabalují nové a nové prvky a instituty, je ještě schopná zachovat celistvost, logickou souslednost, srozumitelnost a jednoznačnost postupu v celém civilním řízení, pochopitelné nejen laikům, ale i profesionálům z řad právníků, advokátů a mnohdy i soudců, jež se musí potýkat s nástrahami slepovaného procesního předpisu, který někde postrádá logiku, souvislost a obsažnost, jinde překypuje přílišnou kazuistikou bez bližšího zobecnění.

Zásada koncentrace řízení, která je předmětem této práce, patří mezi mnohé novinky, které měly přizpůsobit civilní procesní řád současným poměrům. Ve spojení s dalšími postupy a instituty se zdá být dobrým řešením nešvarů civilního procesu jako je pasivita účastníků sporného řízení, jeho neúčelné protahování a odpírání spravedlnosti. Zejména od roku 2001 se projevuje zřejmá snaha zákonodárce potlačit přetrvávající problémy jednotného řízení spočívající v laxnosti přístupu účastníků, ale někdy i soudů, kterým čelí zaváděním institutů „trestajících“ pasivitu účastníků a omezujících jinak volný postup soudu v rámci arbitrárního pořádku, jež často využívají jako nástroj k naplnění těchto cílů koncentrací některých postupů účastníků procesu v dané fázi řízení. Zaměření na koncentraci specifických úkonů účastníků řízení jako je povinnost tvrdit skutečnosti rozhodné ve věci a nabízet důkazy tyto skutečnosti prokazující se ukázalo být šťastným řešením tam, kde soud potřebuje postavit najisto skutkové podmínky sporu, aby se již nadále nazatěžoval prvotním hledáním a zjišťováním těchto okolností až při jednání samém.

Je ovšem otázkou, zda další zpřísnování koncentrace některých úkonů účastníků sporného řízení má ještě smysl, či zdali byl tento princip ve spojení se specifickými úkony tvrdit a nabízet důkazy již vyčerpán z hlediska účelu, který má naplňovat. To jistě ukáže soudní praxe, která prověří nové typy koncentrace od druhé poloviny tohoto roku, kdy nabývají účinnosti příslušná ustanovení souhrnné novely týkající se této otázky.

Avšak jestli se má účastník řízení chovat aktivně a odpovědně, nestačí jen zpřísnovat a zpřesňovat okruh jeho oprávnění a povinností v rámci řízení. Důležitější je podle mého soudu ukázat laikům, že soudní řízení není nepochopitelný a nepřátelský svět, v němž se nevyznají a kterému nerozumějí, ale naopak pomocník, ve kterém naleznou odpovědi na své otázky bez záludností, odboček a nejasností, s nimiž se setkávají dnes. A tento cíl podle mého názoru již současný občanský soudní řád není schopen obsáhnout a zajistit, přes nové a nové opravy a snahu změnit jej k obrazu moderního civilního řádu. Myslím si, že místo úsilí vkládaného do dalších úprav a novelizací by měl zákonodárce, resp. předkladatel zákona spíše najít odvahu přistoupit konečně k tvorbě skutečně nového a moderního občanského soudního řádu, v němž promítne vše, co se za posledních dvacet let v civilním procesu osvědčilo, což zahrnuje také prvek koncentrace ve sporném řízení. Teprve za takových okolností by mohl soud bez uzardění odkazovat účastníky na to, že právo přeje bdělým a že neznalost zákonů je neomlouvá, když prohrají spor v důsledku vlastní laxnosti a pasivity. Do té doby však budou muset soudy účastníky poučovat tak jako dnes, doslova „na každém kroku“, neboť si nemohou být jisty, že osoba, byť by se seznámila s občanským soudním řádem, jeho ustanovením vůbec rozumí.